פאמיליען-ביבליאטעק

שלום עליכם

76 1 26

אלמנה נומר צוויי

ווארשא, תרע"ד

N. 5

פרייז 5 קאפ.

712

Типографія Г. Пимента и Я. Швабе, Сѣраковская 4.

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY

PRINTED in POLAND

שלום עליכם:

1) פּעסעלע דעם רבינ'ס 5

ל. שפּירא:

3) דער קוש 5

שלום עליכם:

4) אלמנה נגמער 1 5

5) אלמנה נגמער 2 5

6) אלמנה נגמער 3 5

אברהם רייזין:

7) פערשפּעטיגט 5

9) גוטע ברידער, קאָמעדיע 5

שלום אש:

10) מאָמענטען 15

שלום עליכם:

11) א ווינגרישנער בילעט 15

12) שמוא'ליק 5

13) יוסף דער דושענטעלמען 10

ד. פּינסקי:

14) די יונגע ליעבע 5

שלום עליכם:

15) שפּרינצע 5

מ. טייטש:

16) דער שפּיאָן 5

שלום עליכם:

17) די יורשים 5

18) מיט'ן עטאפּ 15

19) דער יונגסטער פון די מלכים 5

20) די ערשטע קאָמינע 10

21) חוה 5

22) ערשטע יודישע רעפּובליק 10

עקב גאָרדין:

23) דער קרבן 5

שלום עליכם:

24) 13 פּעראייניגטע שטאאטען 10

25) 13 געמאַנגענע 10

26) עולם הבא 10

27) הונדערט איינס 5

אברהם רייזין:

28) די ציגיינערין 5

שלום עליכם:

29) ערב־פּסח'דיגע עמיגראציע 5

גיואי דע מאָפּאסאן:

30) שמעון 5

ה. ספּענסער:

31) שלאָף און חלומות 6

וו. דאָראָשעוויטש:

32) די באראָנעסע 5

מענדעלע מוכר ספרים.

33) אין יענער צייט 10

לעוו טאָלסטאָי:

34) וועמעס גלויבען איז בעסער? 5

יעקב דינעזאָהן:

35) המן און זיינע טעכטער 5

שלום עליכם:

36) אויף יענער זייט סמבטיון 10

37) א פּסח אין דאָרף 5

38) ל"ג בעומר 5

39) מישותלת 5

40) דער זייגער 5

41) א בלעטיל שיר השירים 7

42) א מעשה אָהן אַ'נעק 25

43) ווען איך בין ראָטשילד 5

אברהם רייזין:

44) א פּוילישער גלח 5

שלום עליכם:

45) גולנים 6

46) א גרויסע געווינס 8

ג. נאָ־ין:

47) סאָביע 5

שלום עליכם:

48) צוויי טויטע 8

49) דאָס פּאָר פּאָלק 8

יונה ראָזענפעלד:

50) קאָנקורענטען 5

שלום עליכם:

51) מענשען 15

יעקב דינעזאָהן:

52) שמשון שלמה 5

שלום עליכם:

53) בלינצעס 7

54) טביה דער מילכיגער פאָהרט קיין ארץ ישראל 7

55) אסתר 7

56) גאָלד־שפּינערס 5

57) די שטאָדט כתרילעווקע 5

58) פיער וועגען מיר געזעסען 15

מ. מעטערלינק:

59) די דערטרונקענע 5

ג. ווענדראָף:

60) פריהער און שפּעטער 5

שלום עליכם:

61) די גרויסע בהלה 15

62) רויכערט און שיכור'ס 6

63) ביים קעניג אחשורוש 5

64) מיין ערשטער ראָמאַן 10

א. פּראַנס:

65) דער גאַסען־הענדלער 10

שלום עליכם:

66) ראבטשיק 5

67) בערדיטשעווער טראַמוואַי 5

68) בערדיטשעווער האָטעלען 8

69) בערדיטשעווער טעאַטער 5

70) בערדיטשעווער שריפות 5

71) די פרעהליכע קאָמפּאַניע 15

א. גאַרשין:

72) די נעפּאלעזע פרוי 10

אברהם רייזין:

73) רעפּעטיציע 6

אלמנה נומער צוויי.

פאר וואס איך האב אייך געלאזט אזוי לאנג ווארטען? — דערפאר וואס איך האב געוואלט. איך, אז איך דערצעהל עפּיס א זאך, דערצעהל איך דעמאלט ווען מיר ווילט זיך, נישט ווען א יהר ווילט.... און אז איהר ווילט — דאס זעהט מען; אויף א געשיכטע און א שעהנע דערצו איז יעדער א בעלן; ווארום, וואס ארט דאס מיך למשל אז איך זיץ מיר נאכ'ן עסען אויף מיין שטוהל אין מיין צימער מיט א ציגאר אין מיין מויל און איהר רייסט זיך איין דאס געזונד דערצעהלענדיג? אי דעם דערצעהלער קאסט עס אפשר בלוט, — וואס געהט עס אייך אן? אבי מע דערצעהלט אייך א שעהנע מעשה! איך מיין נישט דוקא אייך, שרעקט אייך ניט! איהר הערט נאר מיט קאפ וואס מען דערצעהלט אייך, און חאטש דאס, וואס איך דערצעהל אייך איצט איז א גאנץ בעזונדערע זאך, וואס קעהר זיך מיט מיין פריהעריגער מעשה נישט אן גארנישט, פון דעסטוועגען וואלט איך וועלען איהר זאלט געדענקען וואס איך האב אייך דעמאלט דערצעהלט, ווייל א שטיקעל שייכות האט דאס דאך, און ניט קיין שטיקעל, נאר א שטיק! און טאמער האט איהר עפּעס פערגעסען, וועל איך אייך דערמאנען. איך וועל אייך אין דריי ווערטער איבער'חזר'ן די פריהערדיגע געשיכטע און, וועל אייך געבען א קצור המעשה אויף איין פוס:

איך האָב געהאַט אַ חבר פּיני, האָט ער געהאַט אַ פֿרוי פּאַיע, האָבען זיי געהאַט אַ קינד ראָזע. מיין חבר איז געשטאָרבען און פּאַיע איז געבליעבען אַ יונגע אַלמנה. איך בין געוועזען ביי איהר אַ בן־בית, אַ פֿריינד, אַ סעקרעטאַר און אַ ברודער און בין געוועזען נאָך איהר די כפּרה, נאָר זאָגען איהר האָב איך גישט געהאַט קיין מוטה, און אַזוי זענען אַוועק אַלע בעסטע יאָהרען, די טאָכטער איז אויסגעוואַקסען, די רויז האָט אויפגעבליהט און איך האָב מיך פֿערלאָרען, אין גאַנצען פֿערלאָרען! האָט דער גוטער יאָהר אָנגעטראָגען אַ בחור׳ל, אַ בוכ־האַלטער שאַפּירא, וואָס שפּיעלט ניט שלעכט אין שאָך, און די ראָזע האָט זיך אין איהם פֿערקאָכט, האָב איך אויסגעלאָזט מיין גאַנץ ביטער האַרץ צו דער מוטער, זיך צוקריעגט, געגעבען אַ זעץ מיט דער טהיר און געשוואָרען, אַז מיין פֿוס זאָל דאָרט ניט זיין ווייל איך וועל לעבען! — נו, זענט איהר צו־פֿריעדען?..

אַצינד פֿערשטעה איך, אַז איהר זענט נייגעריג צו וויסען נאָר איין זאַך: אויב איך האָב געהאַלטען וואָרט אָדער ניט? נו, איהר זענט דאָך עפּעס ווי אַזוי רופט איהר דאָס, אַ פּסיכאָלאָג? אדרבה, זאָגט איהר צו האָב איך בעדאַרפט האַלטען וואָרט צו ניין? איאָ, איהר שווייגט? ווייסט איהר פֿאַר וואָס? ווייל איהר ווייסט נישט!... אָט וואָס ס׳איז געווען:

די גאַנצע נאַכט האָב איך אַרומגעשפּאַנט איבער דער שטאָדט ווי אַ גע־טער משוגעגער, אויסגעמאָסטען אַמאָל דריי אַלע גאַסען אין דער לענג און אין דער ברייט, געקומען אַהיים שוין מיט׳ן טאָג גלייך, איבערגעקוקט אַלע מיינע פּאַפּיערען, אַ סך צוריסען, איך האָב פֿיינט אַלטע פּאַפּיערען, איינגעפּאַקט די זאַכען, אַוועקגעשריעבען בריעף צו אַ פּאָר בעקאַנטע, קיין פֿריינד, קיין קרובים ברוך השם האָב איך ניט, עלענד ווי אַ בוים, איבערגעלאָזט איין פֿעראָרדנונג איבער מיינע הייזער און קלייטען, און אַז איך האָב אָט דאָס אַלעס אָפּגעטהאָן, האָב איך מיך אַוועקגעזעצט אויף מיין בעטעל דעם קאָפּ אין די הענט און געטראַכט און געטראַכט און געטראַכט, — ביז ס׳איז געוואָרען טאָג, האָב איך מיך גאַנץ שעהן אייגעוואַשען, אָנגע־טהאָן זיך, און בין אַוועק צו מיין אַלמנה, אָנגעקלונגען אין דער טהיר, אַריינגעקומען, געהייסען געבען קאַפּע ביז מיין אַלמנה וועט אויפשטעהן. מיין אַלמנה איז אויפגעשטאַנען, מיך דערזעהען איז זי אַ ווייל געבליעבען שטעהן, די אויגען זענען ביי איהר געווען ווי אונטער געשוואָלען, דאָס פּנים בלאַס. אַ פּנים זי איז אויך ניט געשלאָפען די נאַכט?.. דאָס ערשטע, וואָס איך האָב איהר געזאָגט איז געווען די דאָזיגע דריי געצעהלטע ווערטער:

— וואָס טרוגט ראָזאַ?

אין די ווערטער קומט אָן מסתמא ראָזאַ אַליין. שעהן ווי דער טאָג, ליכטיג ווי די זון און גוט ווי גאָט אַליין. דערזעהען מיך, איז זי געוואָרען אַ ביסעל רויטליך, נאָכדעם איז זי צוגעגאַנגען צו מיר, מיך אַ גלעט געטהון מיט'ן הענטעל איבער'ן קאָפּ פונ'ם שטערען אַרויף, ווי מען גלעט אַ קליין קינד, אַריינגעקוקט מיר אין די אויגען אַריין און האָט זיך צולאַכט. ווי אַזוי מיינט איהר צולאַכט? חלילה נישט אויף צו בעליידיגען אייך, נאָר צו פערגיפטען אייך אַזוי, אַז איהר זאָלט אויך אָנהויבען לאַכען, און אַלע זאָלען לאַכען, און די ווענט זאָלען לאַכען! יאָ, מיין ליעבער פריץ לעבען, אָט אַזאַ מין כח האָט זי אין זיך, אָט די ראָזע נאָך עד היום! איך וועל פאַר איהר געלעכטער נאָך איצט אַוועקגעבען אַלעס וואָס איך האָב. דער חסרון איז, וואָס איצט לאַכט זי שוין מעהר נישט; זי איז נעבעך אויף צרות, אַז אָך און וועה איז מיר, עס לאַכט זיך ניט! נאָר איך האָב פיינט אַז מען חאַפּט איינס פאַר דאָס אַנדערע. איך האָב ליעב, אַז מען הויבט אָן אַ זאַך זאָל מען געהן בסדר. אַלזאָ איך געה כסדר.

דעם טעם פון חתונה מאַכען אַ טאָכטער ווייסט איהר? ניין? איהר ווייסט ניט? זאָלט איהר טאַקי ניט וויסען! איך האָב דעם טעם פערזוכט און גוט פערזוכט, האָטש אַפילו אַ פרעמדע טאָכטער, נאָר פערזוכט האָב איך דאָס. איך וועל דאָס געדענקען לאַנג-לאַנג. וואָס האָב איך געזאָלט טהון, איך בעט אייך, אַז מיין אַלמנה פּאַיע הייסט עס, איז אַזאַ מענש, וואָס איז געוואָהנט געוואָרען מען זאָל איהר אַריינטראָגען אין שטוב אַריין פונ'ם גרייטען. און ווער איז שולדיג אין דעם ווען ניט איך אַליין? איך אַליין האָב זיי אויסגעלערענט. סאַי די מאַמע סאַי די טאָכטער, אַז טאָמער דאַרף מען עפּעס אין שטוב, זאָל געזאָגט ווערען מיר, — און עס זאָל זיך איבערקעהרען די וועלט, מוז דאָס צוגעשטעלט ווערען, און ניט שפּעטער ווי אין 2 שעה! מען דאַרף געלד — איז צו מיר. דעם דאָקטאָר — צו מיר. אַ קעכין בעשטעלען — צו מיר. אַ לעהרער אויף טאַנצען — צו מיר. אַ מלבוש, אַ שוך, אַ שניידער, אַ קצב, אַ פּעדער, אַ הושענה, אַ קליאַמקע — צו מיר, צו מיר און צו מיר! איהר מיינט איך האָב זיי ניט געזאָגט: „וואָס וועט פון אייך ווערען? אַ האַנשירקע, אַ שמאַטע חעט פון אייך ווערען!" אַזוי טענה איך צו זיי און זיי לאַכען. אַלסדינג איז ביי זיי אַ געלעכטער! דאָס גאַנצע לעבען איז אַ געלעכטער. פאַראַן אַזעלכע מענשען אויף דער וועלט. נישט קיין סך, נאָר ס'איז פאַראַן. און וועמען דאַרף עס טרעפען? — מיך! ווער דאַרף זיך ניאַנטשען מיט פרעמדע קינדער?

— איך! ווער דאַרף אויסגעריסען ווערען פֿאַר פֿרעמדע צרות? — איך! ווער דאַרף טאַנצען אויף פֿרעמדע חתונות? — איך! ווער דאַרף וויינען אויף פֿרעמדע קברים? — איך! איהר וועט פֿרעגען: ווער הייסט מיר? וועל איך אייך דערויף ענטפֿערען אַט וואָס: ווער הייסט אייך לויפֿען אין פֿייער אַריין ראַטעווען אַ פֿרעמד קינד? ווער הייסט אייך שפּרינגען אין וואַסער אַריין, אַז יענער טרינקט זיך? ווער הייסט אייך קרימען זיך, אַז יענעם טהוט וועה? איהר וועט מיר זאָגען, אַז איהר לויפֿט ניט און שפּרינגט ניט און קרימט זיך ניט? זענט איהר אַ חיה! איך בין נישט קיין חיה; איך בין אַ מענש. איך שטעל מיך ניט אַרויס פֿאַר אַ אידעאַליסט, איך בין אַ פּשוט׳ער, אַ געוועהנליכער מענש און נאָך אַן אַלטער בחור דערצו, האָטש אייער פּסיכאָלאָגיע זאָגט, אַז אַן אַלטער בחור איז אַן עגאָאיסט. און אפשר איז דאָס גופא אויך אַ מין עגאָאיזמוס? וואָס? איהר האָט פֿיינט, זאָגט איהר, הקירה? פֿילאָזאָפֿיע? איך האָב עס אויך פֿיינט!

אַלזאָ דאַרף מען חתונה מאַכען מיין אַלמנה׳ס טעכטעריל, ראָזאַ׳ן, און מען דאַרף זיך פֿערשטעלען פֿאַר אַ מחותן. איהר האָט אַן אַנדער ברירה? און איהר דאַרפֿט פֿערשטעהן, לויט איהר קענט מיך שוין אַ ביסעל מיט מיין קאַפּריז, ווי איך האָב דאָס ליעב! דאָס וואָרט מחותן שלאָגט מיר צו דער גאַל! רופֿט מיך „מענש“, רופֿט מיך לאָקיי, רופֿט מיך משרת, רופֿט מיך קנאַקניסעל— אַבי ניט מחותן! זי אָבער, מיין אַלמנה הייסט עס, איז דוקא צופֿריעדען פֿונ׳ם נייעם נאָמען וואָס מע האָט זי געקרוינט: „מחותנת׳טע“. אַז מען זאָגט איהר מחותנת׳טע ווערט זי ברייטער ווי לייַנגער. „אַט באַלד ווערט איהר אַ שוויגער!“ — אַזוי זאָג איך צו איהר. קוועלט זי ווי אַ באָקסער: „הלואי, זאָגט זי, ווי דערלעב איך דאָס שוין“!.. אַ שעהנע שוויגער! איהר זאָלט זי געזעהן צו דער חתונה, אונטער דער טאָכטער׳ס חופּה: אַ בילד! אַ פּאַרשוין! אַ יוגענד! איהר וואָלט אין לעבען נישט זאָגען, אַז ס׳איז אַ טאָכטער מיט אַ מוטער, נאָר אַ שוועסטער מיט אַ שוועסטער! איך האָב מיך, הערט איהר, פֿערקוקט אויף איהר שטעהענדיג מיט די קינדער אונטער דער חופּה און האָב צו מיר אַליין געזאָגט:

— שוטה וואָס דו ביזט! עלענדער שטיין וואָס דו ביזט! אַצינד איז פֿאַר דיר אַ מאָמענט... איין וואָרט ווען דו זאָגסט, איין קוק ווען דו טהוסט, ווערסט דו אויס עלענדער שטיין... בויעסט דיר דיין הויז... פֿלאַנצסט דיר דיין ווייַנגאָרטען... טרעטסט אַריין אין דיין גן-עדן... לעבסט דיר דיין רוהיגען לעבען, צווישען איינענע, ליעבע און געטרייע... שלאָג דיר אַרויס פֿון קאָפּ

ראָזאַ'ן... ראָזאַ איז ניט פֿאַר דיר... ראָזע פּאַסט צו די ווי אַ קינד... זייַ ניט געגנאַרט... קוק אויף דער מוטער! זאָג איהר דאָס וואָרט, דו ווילדע חיה וואָס דו ביזט!.. איהר זאָלסט דו זאָגען ניט קיינעם! וואָס ציהסטו די נשמה? זעהסטו דען ניט, ווי זי קוקט אויף דיר, מיט וועלכע אויגען??..

אָט אַזוי זאָג איך צו מיר אַליין און בעגעגען זיך מיט פּאַיע'ס אויגען, און עס רייַסט מיר אויס אַ שטיק האַרץ — פֿאַר רחמנות צו איהר... איהר הערט? — רחמנות! שוין נישט מעהר ווי רחמנות... פֿריהער, געדענק איך, איז געווען אַנ'אַנדער געפֿיהל ביי מיר... איצט איז פֿערבליבען בלויז רחמנות... און ווי באַלד רחמנות, איז אויף מיר אפשר אויך אַ רחמנות? און אפשר נאָך אַ גרעסערער? און ווער איז איהר שולדיג? למאַי האָט זי געשוויגען ביז אַהער? וואָס שווייַגט זי איצט? וואו שטעהט דאָס געשריבען, אַז איך איהר מעג זאָגען, און זי מיר ניט?.. בושה וועט איהר זאָגען? מנהג העולם? די וועלט פֿיהרט זיך אַזוי? איך לאַך פֿון אייער וועלט! ביי מיר איז ניטאָ קיין אונטערשיעד: „ער“ זאָל זאָגען פֿריהער, „זי“ זאָל זאָגען פֿריהער, מענשען זענען מענשען! אַז זי שווייַגט, שווייַג איך אויך! איהר ווילט דאָס אָנרופֿען עקשנות? אַמביציע? משוגעת? רופֿט דאָס וואָס איהר ווילט! איך האָב דאָך אייך געזאָגט שוין, אַז מיר איז דאָס אַלץ איינס... נישט מעהר, איך רעד מיר אויס פֿאַר אייך דאָס האַרץ און מיט אייך צוזאַמען וויל איך אַנאַליזירען, אויסגעפֿינען, וואו איז דאָ דער וואָרם? אפשר איז דאָס דערפֿאַר, וואָס מיר זענען מיט פּאַיען קיינמאָל נישט געוועזען פֿאַר זיך אַליין קיין צוויי מינוט. שטענדיג איז געווען אין מיטען אַ נפש, וואָס האָט פֿערנומען אין גאַנצען אונזער צייט, אונזערע געדאַנקען, אונזערע געפֿיהלען, אונזערע צרות און פֿערגניגען — אַלעס האָט געהערט צו יענעם, ניט צו אונז. פֿאַר זיך אַליין אַ מינוט אַ פֿרייע — דאָס פֿע! דער רוח זאָל דאָס וויסען! מיר ביידע זענען ווי בעשאַפֿען געוואָרען ספּעציעל נור פֿון יענעמ'ס וועגען! פֿריהער איז געווען פּיני. נאָכדעם האָט גאָט געהאָלפֿען אַ ראָזעטשקע. איצט האָט אונז דער אויבערשטער צוגעשיקט אַ נייַעם נחת: אַנ'איידימ'ל אויף קעסט! מאָלט אייך עס איז שוין געווען דאָס רעכטע איידימ'ל! אַזעלכע איידימ'ס מעגען זיך ווינשען אַלע יודען. איהר ווייסט גאַנץ גוט אַז איך בין ניט פֿון די מענשען, וואָס ווערען אַזוי גיך נתפעל און וואָס האָבען אַ טבע יענעם אָפּלויבען אין טאָג אַריין. איך וועל אייך נישט דערצעהלען קיין פּוסטע דבורים, פּזמונות, איבערטריבענע קאָמפּלימענטען וכדומה, איך וועל אייך נאָר זאָגען, אַז דאָס וואָרט „ענגעל“ איז אַ בעליידיגונג פֿאַר דעם דאָזיגען מענשעל. גענוג פֿאַר אייך? אויב ס'איז דאָ אַ הימעל, אויב

מלאָכים שוועבען דאָרט אַרום, און אויב די מלאָכים זענען ניט ערגער פֿון אָט דעם שאַפּיראָ, זאָג איך אײַך, אַז ס'איז כדאי צו שטאַרבען און בעסער דאָן מיט זיי, אַלס מיט אַלע איבעריגע צווײ־פֿיסיגע חיות וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום אונטער גאָט'ס הימעל און פֿאַרפּאַסקודיגען די ערד. איהר וועט זאָגען, איך בין אַ מיזאַנטראָפּ, אַ מענשענפֿײַנד? איהר וואָלט האָבען פֿון אַ מענשען דאָס וואָס מיר האָבען געהאַט; אײַך וואָלען מענשען טהאָן דאָס וואָס מען האָט אונז געטהאָן, וואָלט איהר געווען ניט אַ מיזאַנטראָפּ, נאָר אַ גזלן. איהר וואָלט זיך אַוועקגעשטעלט מיט אַ מעסער אין מיטען גאַס און איהר וואָלט געקוילעט מענשען אַזוי ווי שאָף!.. וואָס איז בײַ אײַך פֿאַר אַ מאָדע לאָזען אַ מענשען רײַדען שטונדען לאַנג און נישט פֿרעגען, צו וויל יענער אַ גלאָז וואַסער? הײַסט געבען טהעע!

אַלזאָ וואָס האַלטען מיר? בײַ אונזער נתת, בײַ אונזער איידיםל שאַפּיראַ.

עס דאַכט זיך מיר אַז איך האָב אײַך שוין געזאָגט, אַז ער איז געווען דער גאַנצער פֿיהרער פֿון אַ גוראַלניע, אַ בראָנפֿען פֿאַבריק, און ניט נור דער גאַנצער פֿיהרער, נאָר דער גאַנצער בעל־הבית איבער'ן גאַנצען געשעפֿט. אַלעס איז געווען בײַ איהם אין די הענד. אויך זײַן נאָמען. דאָס צוטרויען וואָס זיי האָבען געהאַט צו איהם איז אין לשער און ליעב געהאַט האָבען זיי איהם ווי אַ קינד. איהר קענט פֿערשטעהן, אַז אויף דער חתונה זענען זײַנע בעלי־בתים, צוויי שותפים, גנבים (זיי זאָלען מיר מוחל זײַן, זיי זענען שוין לאַנג אויף דער אמת'ער וועלט אין אַמעריקאַ). געווען די מחותנים, געשענקט דעם חתן אַ קאַסטען מיט זילבער און האָבען זיך אויסגעשטעלט ברייט און מילד, ווי די אמת'ע פֿילאַנטראָפּען. און איך האָב טאַקי ליעב אַ פֿילאַנטראָפּ און נאָך אַ בעל־הבית אַ פֿילאַנטראָפּ, אַז ער קומט מיר אויף אַ שמחה און שטעלט זיך אַרוים מיט זײַן פֿילאַנטראָפּיע, אַז אַלע זאָלען זעהען און זאָלען וויסען, אַז ער איז אַ בעל־הבית אַ פֿילאַנטראָפּ וואָס ווייסט ווי צו שעצען אַ „מענשען!“.. אַי דער „מענש“ האָט איהם אפשר געמאַכט אַ פֿערמעגען? און ווען נישט דער „מענש“, וואָלט ער אפשר איצטער ניט געווען קיין בעל־הבית און קיין פֿילאַנטראָפּ?.. אַייער שמייכלען וואָס איהר שמייכעלט איז אומזיסט! מײַן ליעבער פֿריינד, איך שטעל מיך ניט אַרויס פֿאַר קיין סאָציאַליסט. נאָר אַ בעל־הבית אַ פֿילאַנטראָפּ האָב איך פֿײַנט! וואָס קומט מיר דערפֿאַר? הראיה? אָט וועט איהר הערען, וואָס אַ בעל הבית אַ פֿילאַנטראָפּ קען:

האַכט זיך מיר, אַז גאָט העלפֿט מען האָט אַ געשעפֿט, וואָס טראָגט אַרײַן שעהנע עטליכע טויזענדער אַ יאָהר און אַ מענשען האָט מען אַזעלכען, וואָס מען קען זיך אויף איהם פֿערלאָזען, קען מען שלאָפֿען רוהיג אין דערהײם, און אַפֿילו אַוועקפֿאָהרען קײן אויסלאַנד און לעבען אַ גוטען טאָג; איז דאָך אָבער „אונזערע יודעלעך". איך ווײס, אַז איהר האָט פֿײַנט, נאָר איך זאָג נאָך אַמאָל „אונזערע יודעלעך". ס'איז זײ קאַרג די וועלט! אַ יוד האָט ליעב געשעפֿטען, פֿליהען, הרגען, קנאַקען, טראַסקען — מען זאָל וועהען! מען זאָל הערען! וואָס טוט אַייך, מײַן שאַפּיראָ'ס בעלי-בתים האָבען זיך נישט בּענוגענט מיט דעם, וואָס האָבען אַזאַ גאָלדען געשעפֿט אין אַזעלכע זיכערע הענד. זײ זענען אַרײַן אין וועלדער און אין פֿעלדער, אין „טאָרגעס" און אין טאַקסעס, אין ווײַץ און אין קלײַען, און אין הײַזער האָט זיך זײ פֿערגלוסט אַרײַנקריכען, ס'איז געוואָרען אַ היץ אויף הײַזער, הײַזער האָבען געבּרענט און זײ האָבען געבּרענט ביז זײ זענען פֿערבּרענט געוואָרען, אַרײַנגעשלעפּט אונזער שאַפּיראָ'ן מיט וועקסעלעך, פֿערחאַפּט וויפֿיעל ס'איז געווען מזומנים און אַוועק קײן אַמעריקאַ און ס'איז אַ סברה, אַז זײ זענען דאָרטען, ווי מען זאָגט אויף דעם אַמעריקאַנער לשון „אָלל-רײַט", און איהם, שאַפּיראָ'ן הײסט עס, האָבען זײ געלאָזט זיצען בּיז'ן האַלז אין חובות, פֿערבּאָרען און פֿער'חתמ'עט מיט וועקסלען פֿון אויבען ביז אַראָפּ, ס'איז געווען אַ גרויסער סקאַנדאַל און ס'איז דערגאַנגען דערצו, אַז מען האָט גאָרנישט געוואָלט קוקען צו איז ער אַ „מענש", צו איז ער אַ בעל-הבית, ער מוז צאָהלען די וועכסלען, און אַזוי ווי ער האָט ניט מיט וואָס איז ער בּאַנקראָט, און אַזוי ווי ער קען ניט בעווײַזען, אַז דער בּאַנקראָט האָט זיך צו זײ גענומען פֿון אַנ'אומגליק, ווערט דאָס אָנגערופֿען בּײַ אונז, ווי איהר ווײסט, און אַשר ווײסט איהר ניט, „זאָלאָסטנע בּאַנקראָט", דאָס הײסט אַנ'אָנזועצער אַ פּאַרך, און אַ פּאַרך אַנ'אָנזועצער זעצט מען אײַן אין טורמע, וואָרום אַ פּאַרך האָט די וועלט פֿײַנט! איהר קענט אײַך זײַן צעהען מאָל אַנ'אָנזועצער, צעהן מאָל איבּער'חזר'ן דעם פּסוק, און אַבי איהר מאַכט דאָס אָפּ קײַלעכדיג מיט'ן „כבקרת" ווי עס געהער צו זײַן, שטעלט איהר אַרויס דער וועלט מחילה אַ פֿײַג, און קויפֿט אַ הויז מיט אַ „מפטיר", און איהר ווערט אַ שעהנער מענש, און איהר טהוט די גרעסטע שדוכים, און איהר זאָגט דעות אין שטאָדט, און איהר טרעט אויף קעפּ, און איהר שטופּט אײַך צו די גרויסע, צו די למדנים וואו גדולים, וואָס פֿיהרען די גאַנצע שטאָדט בּײַ דער נאָז, און עס דאַכט זיך אײַך אַז איהר זײַט אַ גרויסער, און איהר שפּריצט, און איהר בּלאָזט זיך ווי אַנ'אינדיק, און איהר דערקענט ניט

קײן מענשען, און איהר רעדט זיך אײַן אַז דער רוח־הקודש חאַפּט אײַך אָקאָרשט ניט אַװעק!.. האָט קײן פּאַראַיבעל ניט, איהר פֿערשטעהט דאָך אַז ניט אײַך מײן איך, די װאַנט מײן איך... װאָס נוצט אײַך, מײן בתור, מײן שאַפּירא האָט ניט געקענט אַריבערטראָגען דעם בזיון, און אַגב האָט איהם װעה געטהאָן דאָס האַרץ אױף אָרימע אַלמנות און יתומים (װײַנע בעלי־בתּים האָבען ניט געשאַנעװעט קײנעם, זײ האָבען גענומען װאו זײ האָבען געקענט) — ער האָט זיך גע'סמ'ט!..

איך דענק, אַז עס איז אײַך ניט װיכטיג װי אַזױ און מיט װאָס ער האָט זיך גע'סמ'ט, און װאו האָט ער גענומען סם? און װאָס עפּיס סם? און װאָס האָט ער געשריבען פֿאַר אַ בריעף צו מיר? און װאָס האָט ער מיר געזאָגט? און װי אַזױ האָט ער זיך געזעגענט מיט ראָזאַ'ן? און מיט דער מוטער, און מיט מיר? — דאָס אַלעס איז ניט מעהר װי סענטימענטען, װאָס די ראָמאַניסטען בענוצען זיך מיט זײ, אום אױסצוקװעטשען בײַם נאַריש'ען לעזער אַ טרעהר. איך װיל אײַך נאָר זאָגען אין דרײ װערטער: ניט זיך האָט דער מענש גע'סמ'ט, ער האָט גענומען און האָט אַװעקגע'סמ'ט אונז אַלעמען! דער בראָך איז געװעזען אַזױ גרױס; דער שמערץ איז געװעזען אַזױ טיעף; דער װעהטאָג איז געװעזען אַזױ גרױליך, אַז בײַ אונז אַלע דרײַ האָט זיך ניט געפֿונען קײן אײנציגע טרעהר! מיר זענען פֿערגליװערט, פֿערשטײנערט, פֿערשטאָרבען געװאָרען, געפֿאַלען מיט'ן פּנים צו דער ערד און װאָלטען געװעזען די גליקליכסטע פֿון די גליקליכסטע, װען אײנער קומט און האַקט אונז אַראָפּ אַלעמען די קעפּ מיט אײן מעסער!.. הערט איהר, איהר מעגט אײַך זאָגען װאָס איהר װילט, אָנקוקען קען איך ניט אָט די אַלע װאָס קומען אײַך טרײסטען חלילה בײַ אַנ'אומגליק. זײערע צוגעטרײטע כלומרש'ט טרױעריגע פּנים'ער, װאָס אױף יעדען שטעהט אױפֿגעשריבען: אַ דאַנק גאָט װאָס ניט איך"... זײערע הילצערנע רײד, װאָס קלעפּען זיך ניט, זײערע פֿאַלשע שבחים, זײער אַװעקגעהן אומגעזעגענט מיט אַ מודקע אונטער דער נאָז, — װאָס דאַרפט איהר מעהר? אפילו אָט דער איוב, װאָס ס'איז אַ מנהג אַז יעדער גראָבער יונג זאָל אין איהם אַרײַנקוקען װי אַ האָהן אין בני אָדם, איז מיר נמאס! װאָס? אַפּיקורסות זאָגט איהר? דאָס הײסט בײַ אײַך אַפּיקורסות? נו, און נעהמען אונטערשטעלען אַ פּיסעל אַנ'אומשולדיגען מענשען, הײסען איהם חתמענען װעכסלען און אַלײן אַװעק מיט געלד קײן אַמעריקאַ און דעם „מענשען" לאָזען ער זאָל נעהמען און אַװעק'סמען זיך אַלײן און נאָך דרײ אומשולדיגע נפשות — דאָס װעט בײַ אײַך הײסען װי אַזױ? װאָס פֿאַר אַ נאָמען װעט איהר דעם געבען?

גישט אַפּיקורסות? אַ יאָ ניין? און פֿון גאָט אַליין וועט איהר זאָגען אַז ס'איז ניט קיין אונרעכט? וואָרום ווי טאָר מען ריידען אויף גאָט? טהוט אַלע זשע אַ קוק וואָס זאָגט דערויף איוב? אָט דער זעלבער הייליגער איוב, וואָס ס'איז אַ מנהג איהר זאָלט אין איהם אַריינקוקען ווי אַ האָהן אין בני אָדם? אַ יאָ איהר שווייגט? איך שווייג אויך, וואָרום איהר קענט רעדען צוזעצטערהייד, העט אייך קיינער ניט ענטפֿערען! איהר וועט איבערקייען נאָך אַמאָל די שוין לאַנג איבערגעקייטע ווערטער: „ה' נתן וה' לקח" — און דערביי וועט איהר בלייבען... וואָס זאָגט איהר? פֿילאָזאָפֿירען הייסט קייען שטרוי? איך זאָג אויך דאָס איינענע.

אַלזאָ איך קעהר מיך אום צוריק צו מיין אַלמנה... וואָס זאָג איך אַלמנה? צו מיינע צוויי אַלמנות! ראָזע אויך אַן־אַלמנה! חאַ־חאַ־האַ! עס איז אַזוי טרויעריג, עס איז אַזאַ בעליידיגונג פֿון דער נאַטור, אַז נור לאַכען דאַרף מען! ראָזע אַן־אַלמנה! איהר זאָלט זי געזעהן זעהען אַ קינד פֿון פֿינפֿצעהן יאָהר קען ניט אויסזעהען יונגער, ראָזע אַן־אַלמנה! אַן־אַלמנה אַליין איז נאָך גאָר־ניט! ראָזע — אַ מאַמע! אַ מוטער פֿון אַ קינד! אין אַ חדשים דריי נאָך שאַפּיראָ'ס טויט האָט זיך געלאָזט הערען אַ קול פֿון אַ בעשעפֿעניש און די שטוב איז געוואָרען פֿול מיט דעם בעשעפֿענישעל — פֿייגעלע האָבען זיי דעם אַ נאָמען געגעבען — און אין שטוב האָט געוועלטיגט נאָר איין פֿייגעלע, און אַלעס איז געוועזען נאָר צוליעב דער איינער „פֿייגעלע", און וואו איהר זענט געשטאַנען, און וואו איהר זענט געזעסען, און וואָס איהר האָט ניט געטהאָן, האָט איהר געקענט הערען נאָר פֿייגעלע און פֿייגעלע און ווידער פֿייגעלע! אויב מען זאָל וועלען זיין אַ מאמין און גלויבען אין „השגחה פּרטית" ווי איהר רופֿט דאָס אָן, וואָלט איך געזאָגט אויף דער פֿייגעלע, אַז דאָס האָט גאָט בעלוינט אונז פֿאַר אונזערע גרויסע ליידען און האָט אונז געשיקט אַ טרייסט. איהר ווייסט אָבער, אַז איך בין אַ קנאַפּער מאמין און איך בין שטאַרק מסופּק אין אייך אויך... וואָס? איהר ווילט מיר איינריידען אַז איהר גלויבט יאָ, — געזונדערהייד! איך האָב צו אייך גאָרנישט ניט; אַבי איהר אַליין זאָלט זיין איבערצייגט, אַז איהר זייט ניט קיין צבועק, קיין היפּאָקריט. הערט איהר, יודען, האָב איך פֿיינט היפּאָקריטען, טאַקי נאָר ווי אַ יוד האָט פֿיינט חזיר! זייט אייך פֿרום ווי צעהן טויזענד רוחות, אַבי מיט אַן־אמת! טאָמער זשע זייט איהר גלאַט אַ גנב, אַ פֿאַרמאַסקירטער „וצדקתך", זייט איהר ניט פֿון מיינע לייט און איך דאַרף אייך אויף תשעה ניינציג כפּרות. אָט אַזאַ מענשיל בין איך מיר!

הכלל וואָסער אַ סדרה, נעדט הײַנט? – פֿײַנגעלע! פֿון דער ערשטער מי־נוט וואָס די פֿײַנגעלע האָט זיך באַוויזן אויף דער וועלט, האָט אַלעס ווי אויפֿ־געלעבט, אַלע און אַלעס האָבן געשמייכלט און געפֿרייט זיך. אַלע פּנימער האָבן געשײַנט. אַלעמענס אויגן האָבן אָנגעהויבן צו לײַכטן און גלאַנ־צן. אינאיינעם מיט דעם קינד זענען מיר אַלע אויפֿ׳ס נײַ געבוירן געוואָרן. איך וועל אײַך זאָגן אַ שעהנס: ראָזע, וואָס האָט זיך נישט באַוויזן אויף אידר פּנים קיין שמייכעל שוין אַזאַ צײַט, האָט פּלוצים אָנגעהויבן ווידער צו לאַכן מיט אידר פֿריהעריגן מאָרנעם געלעכטער, וואָס פֿאַרגיפֿטעט אײַך און צווינגט אײַך, אַז אידר זאָלט אויך לאַכן, כאָטש עס ווילט זיך אײַך גאָר וויינען. אָט אַזאַ מין כח ליגט אין אידר געלעכטער און אָט אַזאַ מין כח האָט באַוויזן די קליינע פֿײַנגעלע, אַז זי האָט אויפֿגעגעפֿענט אידרע קליינע אייגעלעך און האָט גענומען דאָס ערשטע מאָל מיט אַ פֿונק פֿון פֿערשטאַנד באַטראַכטן אונז אַלע דרײַ. און ווער שמועסט, אַז אויף פֿײַנגעלעס ליפּעלעך האָט זיך באַוויזן דאָס ערשטע שמייכעלע, זענען בײַדע אַלמנות שעור ניט משוגע געוואָרן פֿאַר ענטהוזיאַזם און התפּעלות. זיי האָבן מיך באַגעגנט מיט אַזאַ אימפּעט אַז איך האָב מיך פֿאַר זיי דערשראָקען:

– נחאַלד וואו זענט אידר געווען פֿריהער מיט איין מינוט?

אַזוי זענען אָנגעפֿאַלן אויף מיר בײַדע אַלמנות.

– וואָס איז דען? וואָס האָט זיך געטראָפֿן? – פֿרעג איך אַ דערשראָ־קענער און בעקוק פֿון זיי אַנ׳ענטפֿער:

– סטײַטש, פֿײַנגעלע האָט אָט ערשט מיט אָנדערהאַלבן מינוט פֿרי־הער אַ לאַך געטהון! דעם ערשטען לאַך!

– אָט דאָס איז גאָר? – זאָג איך גאַנץ קאַלט און איטועניג דאָס האַרין פֿרעהט זיך, נעוועהנליך ניט אַזוי אויף דעם, וואָס פֿײַנגעלע האָט אַ לאַך געטהון, ווי אויף דעם, וואָס מײַנע צוויי אַלמנות זענען אַזוי ששון ושמחה־דיג. ט, הײַנט קענט אידר שוין פֿערשטעהן וואָס עס האָט זיך אָבגעטהון בײַם ערשטען צײַנדעל! די ערשטע האָט דערפֿיהלט נאַטירליך די יונגערע אַלמנה, די מוטער. האָט זי צוגערופֿען די עלטערע אַלמנה, פּאַיען, הייסט עס, און בײַדע אַלמנות האָבן גענומען פּרובירען מיט אַ גלאָז און אַז זיי האָבן דער־הערט אַז עס קלינגט אַ צײַנדעל, האָבען זיי געמאַכט אַזאַ נחאַלד, אַז איך בין אַרײַן פֿון צווייטען צימער ניט טויט ניט לעבעדיג.

– וואָס איז דאָ?

– אַ צײַנדעל!

— עס ווײַזט זיך אײַך אויס! — זאָג איך צו זײ בכיון, עס זאָל זײ אָבי־סעל רײצען — און בײדע אַלמנות נעמען מײַן פֿינגער און טאַפּען אָן בײַ פֿינגעלען אין הײסען מילכעל עפּיס אַ שאַרף שפּיציקעל, וואָס קען זײַן ס׳איז אַ צײנדעל.

— נו? — פֿרעגען זײ מיך בײדע און וואַרטען איך זאָל זײ שוין אָבגעבען אַ גערוס פֿונ׳ם צײנדעל. איך מאַך זיך תמעוואַטע. איך האָב ליעב זײ צו רײצען, פֿרעג איך זײ איבער:

— וואָס נו?

— אָבער איאָ אַ צײנדעל?

— אַ צײנדעל, וואָס דען זאָל דאָס זײַן?

און דאָס פֿערשטעהט איהר דאָך, אַז ווי באַלד אַ צײנדעל, איז דאָך פֿײנעלע אַ חכמה, וואָס מען קריגט ניט די צווייטע אין דער גאַנצער וועלט! און ווי באַלד, אַז פֿײגעלע איז אַזאַ חכמה, קומט דאָך איהר מען זאָל זי אַזוי לאַנג קושען ביז דאָס קינד הויבט אָן צו וויינען, און איך רײס עס אַרויס בײַ זײ פֿון די הענד און שטיל דאָס אײַן, וואָרום בײַ קײנעם שווײַגט ניט אַזוי דאָס קינד ווי בײַ מיר, און מען קען זאָגען אַז קײנעמ׳ס האָר האָט פֿײגעלע ניט אַזוי ליעב ווי מײַנע האָר, און קײנעמ׳ס נאָז ווערט ניט אַזוי געריסען פֿון איהרע ברעקעלעך פֿינגערלעך, ווי מײַן נאָז, און פֿיהלען אויף זיך די דאָזיגע ברעקלעך פֿינגערלעך איז אַ גן־עדן! עס גלוסט זיך אויסקושען 1000 מאָל איטליכעס גליעד פֿון די דאָזיגע קלײנטשינקע, גלאַטינקע, ווײַסינקע און ווײַכינקע פֿינגערלעך! איהר קוקט אויף מיר און איהר טראַכט זיך: „אָט דער מענש האָט אַ ווײַבערשע נשמה, אַ ניט וואָלט ער אַזוי ניט ליעב געהאַט קײן קינדער“... אָבער איאָ איך האָב געטראָפֿען, וואָס איהר טראַכט? ס׳איז אַזוי די מעשה: וואָס פֿאַר אַ נשמה איך האָב ווײס איך ניט, נאָר אַז איך האָב ליעב קינדער — דאָס איז אַ פֿאַקט! ווע‌מען דען זאָל מען ליעב האָבען אַז ניט קײן קלײנע קינדער! אײערע גרויסע ווילט איהר זאָל איך ליעב האָבען? אָט די גלאַטע מאָרדעס מיט די געפּאַקטע בײַכלעך, וואָס זייער גאַנץ לעבען איז אַ געשמאַקער מיטאָג מיט אַ גוטען ציגאַר מיט אַ פּרעפֿעראַנסעל? צי אָט יענע שטהנגע מענשען ווילט איהר זאָל איך ליעב האָבען, די וואָס קהלען זיך און לעבען פֿון דער קהל׳שע שיסעל און שרײַען אין ליאַרמען אין פּויקען איבער דער גאַנצער וועלט אַז זייער גאַנצער מײַן איז טובת הכלל?.. אָדער איהר מײנט אַ בעלן איך זאָל ליעב האָבען אָט די יונגע צוצעקעס, וואָס ווי־לען מתקן זײַן די וועלט, רופֿען מיר בורזשוק און ווילען מיך צווינגען איך

זאָל פֿערקויפֿען מײַנע הײַזער און צוטהיילען זיך מיט זיי לשם עקספּראָפּריאַציע? אָדער איהר וועט מיר אפשר הייסען איך זאָל ליעב האָבען די גראָבע ווײַבער, די פּרות הבשן, וואָס זייער איינציגער אידעאַל איז פֿרעסען, קליידער, בריליאַנטען, טהעאַטער און געפֿעלען פֿרעמדע מאַנסבילען? צו נאָך די אונטערגעשאָרענע אַלטע מוידען, וואָס אַמאָל אין מײַנע יונגע יאָהרען האָבען זיי געהייסען „ניהיליסטקעס", הײַנט הייסען זיי „עס-עסאָוקעס", „עס-עראָוצים", „קאַדעטניצעס" וכדומה אַזעלכע שעהנע נעמען?.. איהר זאָגט, ווײַל איך בין אַן אַלטער בחור בין איך אַ בעל כעסן און אַ מיזאַנטראָפּ און מיר געפֿעלט ניט קיינער? זאָגט איך, וואָס אַרט מיך וואָס איהר זאָגט? איך טהו מיר מײַנס: איך דערצעהל, וואו זשע האַלט איך? בײַם קינד, בײַ פֿייגעלען, ווי מיר האָבען דאָס ליעב געהאַט? דאָס גאַנצע לעבען האָבען מיר אַוועקגעשענקט דעם קינד, מיר אַלע דריי, הערפֿאַר ווײַל דאָס קינד האָט אונז פֿערזיסט דאָס ביטערקײַט פֿון דאָס לעבען, צוגעגעבען אונז אַלעמען פֿרישע ענערגיע צו טראָגען דעם שווערען יאָך פֿון דער נאַרישער פֿערדאָרבענער וועלט, און פֿאַר מיר עקסטרא איז אין דעם קינד געווען אַ גאַנצער סוד. איהר וועט דעם סוד לײַכט פֿערשטעהן, אויב איהר וועט זיך דערמאָהנען, — וואָס איז געווען פֿאַר מיר ראָזע?.. וואָס מעהר דאָס קינד האָט געוואַכסען, דעסטאָ מעהר האָט געבליהט די האָפֿנונג בײַ מיר אין האַרצען, אַז מײַן עלענד זאָל ענדליך פֿערשווינדען און איך זאָל אַמאָל אויך וויסען פֿון אַ לעבען אויף דער וועלט... און ניט נאָר איך אַליין האָב זיך אַרומגעטראָגען מיט דער מחשבה; די זעלבע האָפֿנונג האָט געלעבט אויך בײַ פֿאַיען אין האַרצען, און חאָטש מיר האָבען דערפֿון ניט גערעדט קיינמאָל, נאָר פֿאַר אונז אַלע דרײַ, איז דאָס געווען קלאָהר ווי דער טאָג, אַז עס וועט מוזען אַמאָל אַזוי זײַן... איהר וועט אפשר פֿרעגען: ווי אַזוי קענען זיך דאָס מענשען פֿערשטעהן אומגערעדט? איז אַ סימן אַז איהר קענט פּסיכאָלאָגיע, נאָר ניט קיין מענשען... למשל, אָט וועל איך אײַך מאָלען אַ בילד, וועט איהר זעהען, ווי אַזוי מענשען שמועסען זיך אָים כמעט אָהן ווערטער. פֿערשטעהען ווי אויפֿ'ן גאַנג. אָט האָט איהר אײַך אַ בילד:

אַ זומער נאַכט. דער הימעל איז פֿערשמיסען מיט ווײַסע מילך-פּאַסען. איך האָב געוואָלט זאָגען: די שטערען בלישצען, פֿינקלען, שטערירען, האָב איך מיך דערמאָהנט, אַז אַזוי שטעהט ערגעץ געשריבען אין אַ ביכעל, וויל איך ניט איבערקײַען יענעמס ווערטער. איך האָב אײַך שוין געזאָגט, אַז איך האָב פֿײַנט זייערע בעשרײַבענישען פֿון דער נאַטור, וואָס זאָגען אַזוי יהנליך מיט דער נאַטור, ווי איך בין עהנליך מיט אַ טערקישען פּאַשאַ.

הכלל ס'איז געוועזען אַ זומער נאַכט, איינע פֿון די וועלטענע וואַרימע, לויטערע, פרעכטיגע נעכט, וואָס דער טרוקענסטער מענש אין דער וועלט ווערט פֿול מיט פּאָעזיע און עס בּיינקט זיך איהם עהניץ אַהין, וויַיט, ער ווייסט אַליין ניט וואוהין. עס חאַפּט איהם אַרום פֿון אַלע זייטען אַ מאָדנער שטראָם פֿון רוח הקודש און ער זינקט אין אַ הייליגע שטילע רוהיגקייט, און ער פֿערקוקט זיך אין דער טיעפער בּלויער יאַרמולקע, וואָס מיר רופֿען דאָס הימעל, און ער פֿיהלט, אַז דער הימעל סוד'עט זיך עפּעס מיט דער ערד, פֿיהרען אַ שטילען שמועס צווישען זיך, אַ שמועס פֿון אייביגקייט, פֿון אונענדליכקייט און פֿון דעם, וואָס מענשען רופֿען גאָטהייט...

נו? וואָס וועט איהר זאָגען אויף מיין בּעשרייבּען די נאַטור? ניט געפֿעלען? בּין איך אויסגעשטעלט! האָט צייט, איהר זענט נאָך ניט פֿערטיג. איך האָב אייך פֿערגעסען דערצעהלען פֿון די זשוקעס, מאָדנע, שווערע, בּרוין פֿאַרבּיגע זשוקעס, וואָס טראָגען זיך אין דער פֿינסטער, צולאָזט די פֿליגעל, זשומען און הודען און טהוען זיך אַלע מאָל אַ זעץ אָן וואַנט אָדער אָן פֿענסטער, און טהוען אַ פֿאַל אַנידער אויף דער ערד מיט האַלבּ צולאָזטע פֿלעגעס און ווערען אַנשוויגען. איהר זאָלט נאָר נישט האָבּען קיין יסורים — זיי חעלען אַבּיסעל אַרומפּויזען אויף דער ערד, זיך אויפֿהויבּען, צולאָזען די פֿאַלעס און וועלען זיך וויעדער דרעהען אַרום דער שיין פֿון דער ליכט מיט אַ זשומען און מיט אַ הודען, און ווידער געבּען זיך אַ זעץ אין פֿענסטער אַריין און אַ פֿאַל אַנידער אויף דער ערד... מיר זיצען אויפֿ'ן גאַניק, וואָס געדעט אין גאָרטען אַריין, אַלע פֿיער: איך, און פּאַיע, און ראָזע, און פֿייגעלע, פֿייגעלע איז שוין אַ גרויסע; פֿיער יאָהר ווערט איהר ראש חודש אלול און ריידען רעדט זי ווי אַן אַלטער. זי רעדט און פֿרעגט קשיות. טויזענדער קשיות: פֿאַר וואָס איז הימעל — הימעל און ערד — ערד? ווען איז טאָג און ווען איז נאַכט? פֿאַר וואָס איז בּיינאַכט נאַכט און בּייטאָג טאָג? פֿאַר וואָס רופֿט די מאַמע די בּאָבּעניו מאַמע און די בּאָבּעניו רופֿט די מאַמע ניט מאַמאַ נאָר ראָזע? פֿאַר וואָס בּין איך איהר דיאַדיאַ, אַ דיאַדיאַ און ניט קיין פּאַפּאַ?.. פֿאַר וואָס קוקט דער דיאַדיאַ אויף דער בּאָבּעניו, און די בּאָבּעניו קוקט אויף דער מאַמאַ, און פֿאַר וואָס איז די מאַמע אַזוי רויט געוואָרען?.. איהר פֿערשטעהט דאָך שוין, אַז דאָס רופֿט אַרויס בּיי אונז אַלע דריי אַ געלעכטער. פֿרעגט פֿייגעלע וואָס לאַכט מען, ווערט דער געלעכטער נאָך גרעסער און ענדיגען ענדיגט ער זיך מיט דעם, וואָס מיר קוקען זיך איבּער אַלע דריי, און אַלע דריי פֿערשטעהען מיר זיך גאַנץ גוט וואָס דער קוק בּעדייט. מען האַר־

שוין ניט קיין ווערטער. ווערטער זענען איבעריג. ווערטער זענען בעשאַפֿען געוואָרען נאָר פֿאַר פּלאַפּלערס, ווייבער און אַדוואָקאַטען. אָדער ווי ביס-מאַרק האָט זיך אַמאָל אויסגעדריקט: ווערטער זענען אונז געגעבען געוואָרען אום צו פֿערמאַסקירען אונזערע געדאַנקען. אָט בעגעהען זיך דאָך חיות און עופֿות און אַלע איבעריגע בעשעפֿענישען אָהן ווערטער! אָט וואַקסט דער בוים, אָט בליהט די בלום, אָט שפּראָצט אַ גרעזעל, האַלט זיך צו צו דער ערד, קושט זיך מיט'ן שטראַהל פֿון דער זון — וואו איז זייער שפּראַך? אויגען. מיין ליעבער פריץ, אויגען ביי מענשען זענען אַ גרויסע זאַך! וואָס אַ מענשענס אויגען קענען אייך אַמאָל זאָגען אין איין מינוט וועט אייך דאָס מויל ניט אויסרעדען אין קיין טאָג! אונזער איבערקוקען זיך אין יענער נאַכט מיט מיינע צווי אלמנות איז געווען אַ בלעטעל, אַ קאַפּיטעל פֿון אונזער אַלעמענס לעבענס געשיכטע, אַ גאַנצע פּאָעמע אויב איהר ווילט, אַ ליעד, אַ טרויעריגעס ליעד פֿון דריי פֿערלאָרענע לעבענס, פֿון דריי פֿערקריפּעלטע נשמות, וואָס פֿערשידענע פֿער-פּלאָנטעמישען האָבען ניט דערלאָזט זיי זאָלען טרינקען פֿון דעם קוואַל וואָס הייסט גליק, זיי זאָלען געניסען פֿון דעם פֿאָנטאַן וואָס הייסט ליעבע... איך האָב מיך אַרויסגעכאַפּט פֿאַר אייך מיט דעם וואָרט „ליעבע" אומגעהרען. גלויבט מיר אַז עס עקעלט מיך! ווייסט איהר פֿאַר וואָס? דערפֿאַר וויל אייערע שרייבער בענוצען שוין צו אָפֿט דאָס דאָזיגע הייליגע וואָרט און מאַכען פֿון דעם שוין צו אַ וואָכעדיגער מאכל. דאָס וואָרט „ליעבע" אַז מען רעדט דאָס אַרויס אויף דער שפּראַך פֿון אייערע שרייבערס, איז אַ חלול השם. דאָס וואָרט „ליעבע" דאַרף אַרויסגעגאָסען ווערען, ווי עס גיסט זיך אויס אַ תּפֿלה צו גאָט, אָדער עס דאַרף זיך אויסגיסען אין אַ ליעד אָהן ווערטער, אין אַ געזאַנג פֿון עכטער פּאָעזיע, עס מעג זיך זיין אָהן ריימען: לויפֿען-קויפֿען, האַפּען-טאַפּען, יאָגען-שלאָגען, גראָזען-בלאָזען וכדומה אַזעלכע גראַמען פֿון אייערע פּאָעטען. וואָס אַז איך לייען זיי אַמאָל מאָלט זיך מיר אויס אַז איך שלינג אַרבעס און פֿערבייס מיט פּאַפּיר... דער משל מעג אייך ניט געפֿעלען, נאָר דרעהען מיט דער נאָז בעדאַרפֿט איהר ניט, איך ענדיג אייך שוין די געשיכטע מיט מיין אלמנה נומער צוויי און איך מאַך דאָס בקצור, ווארום איך האָב פֿיינט אַז מען גענעצט... זאָגט נור, איהר האָט אַמאָל פֿערזוכט דעם טעם עס זאָל אייך רייסען אַ צאָהן, וואָס איהר מוזט איהם אַרויסציהען, נור איהר לייגט דאָס אָב אויף מאָרגען, פֿון מאָרגען אויף איבערמאָרגען, ביז איהר נעמט אייך אָן מיט האַרץ און גייט צום דאָקטאָר, איהר קומט צו צו דער טהיר, איהר לייענט איבער אויף זיין בלעטעל: דענטיסט אַזעלכער און אַזעלכער, נעמט צו פֿון 8 ביז 1

און פון 1 ביז 8..." כאַפּט איהר אַ קוק אויף מ'ן ווינקעל און אַ זאָג צו זיך אַליין:

— פון 8 ביז 1 און פון 1 ביז 8; היינט וואָס האָב איך קיין צייט ניט?..

און איהר קעהרט זיך אום צוריק אַהיים און איהר רייסט זיך אויף די ציינער... אָט דאָס איינענע איז געוועזען מיט מיר און מיט ראָזען. אַרויסגעגאַנגען בין איך פון דערהיים אַלע אין דער פריה מיט אַ באַשטימטען געדאַנק, אַז היינט מוז דאָס געשעהן גאָר אָהן אַ שום תירוץ! פריהער וועל איך איבערריידען מיט מיין אלמנה נומער איינס, מיט דער מוטער היינסט עס, אַזוי און אַזוי... וועט זי ווערען רויטליך, אַראָבלאָזען די אויגען און אַ זאָג טהון: „ביי מיר האָט איהר געפועלט, רעדט איבער מיט ראָזען..." וועל איך אַוועקגעהן פון דער אלמנה נומער איינס צו דער אלמנה נומער צוויי און וועל איהר זאָגען: „הער נאָר אויס, ראָזע, ס'איז אַזוי און אַזוי..." און איך כאַפּ דאָס היטעל און קום צו געהן צו מיינע צוויי אלמנות, לויפט מיר אַקעגען פייגעלע, וואַרפט זיך מיר אויף די הענד, כאַפּט מיך אַרום ביים האַלז, קושט מיך אין די ברילען און בעט זיך ביי מיר, אַז „היינטיגען טאָג, נאָר היינטיגען טאָג זאָל איך זאָגען דער מאַמעניו און דער באַבעניו, מיך וועט מען פאָלגען, זי זאָל זיין פריי, ניט לערנען, ניט שפּיעלען, ניט טאַנצען, נאָר געהן מיט'ן דיאַדיאַ אין זאָאָלאָגישען גאָרטען, מען האָט געבראַכט, זאָגט מען, צו פיהרען אַזעלכע מאַלפּעס, אַזעלכע מאַלפּעס, וואָס מען קען פּלאַצען פאַר געלעכטער!..." נו, אדרבה, זייט אַ בריה און נעמט ניט דאָס קינד, און געהט ניט מיט דעם אין זאָאָלאָגישען גאָרטען אָנקוקען די נייע מאַלפּעס, וואָס מען קען פּלאַצען פאַר געלעכטער?...

— וואָס וועט זיין פונ'ם קינד? — וואָרטשעט די אלמנה נומער איינס.

— ער מאַכט אַ תל פונ'ם קינד? — האַלט זי אונטער די אלמנה נומער צוויי, און דער דיאַדיאַ הערט זיי ווי דעם פאַר-אַ-יאָהריגען שניי, ביידע אלמנות, נעמט דאָס קינד און געהט מיט דעם אין גאָרטען זיך באַקענען מיט די נייע מאַלפּעס, וואָס מען קען פּלאַצען פאַר געלעכטער — און אָט אַזוי ווי איך דערצעהל אייך, אַלע מאָל אַ נייער תירוץ, עס געהט אַוועק אַ טאָג און אַ טאָג, אַ וואָך און אַ וואָך, אַ יאָהר און אַ יאָהר, דאָס קינד וואַקסט, הויבט אָן פערשטעהן אַזעלכע זאַכען, וואָס מען קען פון זיי ניט רעדען, און עס בלייבט ביי אונז אַלע דריי דער הסכם, אַליין אָהן ווערטער, אַז לאָז דאָס קינד אונטער וואַקסען שוין, אַז פייגעלע זאָל אויסוואַקסען, ווערען אַ מענש און אויסקלייבען זיך איהר באַשערטען, דאַן ווערען אונז אויפגעבונדען די הענד, דאַן רעפאָרמירען מיר אונזער לעבען, פיהרען אויף אַ נייע שטוב, און מען בויט פּלאַנען, יעדער

ביי זיך אין הארצען, ווי אזוי מען וועט לעבען אלע צוזאמען, דאס יונגע פאר — פייגעלע מיט איהר באשערטען, דאס אלטע פאר — איך מיט ראזען, און די אלמנה באבע (פאיע) וועט געוועלטיגען איבער אונז אלעמען, — דאס וועט זיין א לעבען! די גאנצע זאך איז נאר: ווי דערלעבט מען שוין? ווי דערלעבט מען שוין, אז פייגעלע זאל אויסוואקסען, ווערען א מענש און אויסקלייבען זיך איהר בעשערטען? נאר אז מען לעבט דערלעבט מען זיך. אזוי דאכט זיך זאגט דאס שפריכווארט? איך האב פיינט שאבלאנע שפריכווערטער; איהר האט זיי ליעב? וועהר שעהן, איך פערגין אייך. אללא אז מען לעבט דערלעבט מען זיך: פייגעלע איז אויסגעוואקסען געווארען א מענש און האט אויסגעקליבען זיך איהר באשערטען — און אט דא ליעגט דער הונד בעגראבען! אט דא ערשט הויבט זיך אן די רעכטע פסיכאלאגיע, ווי איהר רופט דאס אן! איהר ווייסט? דאס וואס איהר קוקט אויפ'ן זייגער איז איבעריג. איך וועל אייך סיי ווי סיי היינט מעהר ניט דערצעהלען, איך דארף געהן; מיינע אלמנות וועלען נישט וויסען וואס איבערצוטראכטען. איך קען בעשטעהן, אז אויב איהר האט חשק אויס־צוהערען די געשיכטע פון מיין „אלמנה נומער דריי", זאלט איהר זיך מטריח זיין צו מיר אהיים. א ניט ווי איהר ווילט אייך! פאר די פאלעס וועל איך אייך ניט שלעפען. איהר וועט אליין קומען... אדיע!

סוף פון אלמנה נומער צוויי.

שלום עליכם:

74) די חמשע כפרה 10
75) דער טוידטער אתרוג 10
76) א בוידעם 7
77) חינטיגע קינדער 8
78) חנוכה-געלד 7
79) אלעמען גלייך 10
80) א פערשטערטער פסח 7
81) דער נס פון הושענה רבה 5
82) צו אונזערע שוועסטערן 8
83) צווייַ שלח-מנות'ן 5
84) אויף וואס דארפען
יודען א לאנד ? 8
85) סטעמפעניו 40
86) מילכיגם 5
87) פינף און זיעבעציג
טויזענד 15
88) רייטיש 5
89) חרוסת 5
90) א פריהער פסח 5
91) וועליג מעלאניק 10
92) לאנדאן 10
93) פאפירלעך 10
94) אויפ'ן פידעלע 8
95) א בכבוד'ע פרנסה 8
96) מענדעל בלאנק 35
97) מיליאנען 20
98) איין מאל א סוכה 5
99) די פאהן 5
100) עס פיערעלט נישט 7
101) בלומען 7
102) שלום-שלים-מזל 7
103) פערבענקט שהיים 5
104) געצנו 5
105) דאס דריידיל 8

ז. וועגדראף:

106) איבער די קשיות 5
107) א ענדיק אויף פסח 5
108) א סוכה אויפ'ן בוידעם 5

שלום עליכם:

109) די ראזינע נאכט 8
110) העכער און נידעריגער 8
111) די רויטע יודעלעך 10
112) וואָרים-בעדער 10
113) גלות ראמשע 20

מענדעלי מו"ס:

114) וואס איז חנוכה ? 5

שלום עליכם:

115) קבר אבות 5
116) מען מאר נישט זען
קמן גומער 5
117) נישט קיין מזל 5
118) דריטע קלאס 5
119) דער גליקליכער אינקערפיס
120) סטאנציע בארנאוויטש 5
121) א מענש פון בוענאס-
איירעס 5
122) א תחנה אהן כלי-זמר 5
123) רוף מיך קנאקניסעל 5
124) קעניג פיק 5
125) א וועקס-און-זעכציג 5

ז. וועגדראף:

126) געגעכטיגט אין סוכה 5
127) מרדכי אין סקאבעלער 5
128) צאלע דער בעל חשבון 5
129) ביים גרינעם טישעל 5
130) צמח דרעהקאפ 5
131) דער אדעסער
קראסאווער 5
132) ורח און בגלאס 5
133) רערלעבם 5

הויפטפערקויף אין דער בוכהאנדלונג „צענטראל“.

Книжный магазинъ „ЦЕНТРАЛЪ“ Варшава, Новолипки **7.**

Buchhandlung „CENTRAŁ“ Warschau Nowolipki 7.

בוכהאַנדלונג „צענטראַל״

ווילנא — וואַרשא — ניו-יאָרק

שלום-עליכם׳ס ווערק.

			פערלאַג	ברָאשירט ק׳	ברָאשירט ר׳	געבונדען ק׳	געבונדען ר׳
296.	פּיטער טייל אין צוויי בענדער .		פּראָגרעס	50	2	10	3
297.	יובילעאום-אויסגאַבע	באַנד I	„	—	1	30	1
298.	„ „	II . .	„	—	1	30	1
299.	„ „	III . .	„	—	1	30	1
300.	מנחם מענדיל׳ס בריעף	IV . .	„	—	1	30	1
301.	מאָטעל דעם חזנ׳ס	V . .	„	80	—	05	1
302.	יודישע קינדער	VI . .	„	85	—	10	1
303.	טוביה דער מילכיגער	VII . .	„	80	—	05	1
304.	קאַמי-וואָיאַזשאָרין	VIII . .	„	80	—	05	1
305.	דער משל. . . .		„	80	—	05	1
306.	סטעמפעניו . . .		„	40	—		
307.	סענדער בלאַנק און זיין געזינדיל		„	35	—		
308.	אַ מעשה אָהן אַנ׳עק . .		„	25	—		

צוזאַמען מיט די געזאַמעלטע ווערק פון דעם באַליעבטען הומאָריסט, וואָס נעהמען אַרום סיסטעמאַטיש אין גרויסען פאָרמאַט, האָבען מיר אַרויסגעלאָזען אויך אַ רייכע סעריע קלענערע בראָשורען פון שלום עליכם׳ס ברילליאַנטענע הומאָרעסקען. די דאָזיגע בראָשורען, וועלכע ערשיינען זיך צו זעהר ביליגע פרייזען, זיינען גלייך צוגענגליך פאַר אַלע שיכטען פון פאָלק, און געבען יעדען יודישען לעזער די מעגליכקייט, צו געניסען דעם גרויסען גייסטיגען פערגעניגען, וואָס גאָר איין שלום עליכם איז אימשטאַנד איהם צו פערשאַפען.

Księgarnia „CENTRAL" Warszawa—Wilno — New-Jork. —